

Градецька Н.М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
підготовки військ,
Київський інститут Національної
гвардії України
(*м. Київ, Україна*)

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні тренди у сфері лідерства в системі національної безпеки (трансформаційне, стратегічне, інноваційне та інтелектуальне лідерство) зумовлюються тенденціями, що мають прояв в українському суспільстві – переформатування влади та значна мілітаризація майбутнього політикуму.

Дійсно, в українському суспільстві існує стійкий запит на нових політиків, яких громадяни вбачають перш за все у військових. Так, серед державних структур найбільшу довіру мають Збройні Сили України (57,3%), Головне управління розвідки (39,2%) та Служба безпеки України (26,8%) [1].

Війна формує запит на лідерство популярного військового, який діє швидко, оперативно, і за яким є бекграунд успішних операцій.

Феномен лідерства у військово-професійній діяльності офіцера визначає його здатність динамічно застосовувати і проявляти у процесі реалізації посадових компетенцій знання та вміння ефективної й творчої міжособистісної взаємодії з іншими військовослужбовцями в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. У сучасних умовах актуалізуються такі функції військовопрофесійної діяльності офіцера як мотивування, прогнозування, цільовизначення, планування, організації, координації, комунікації, що формують нешаблонність і нестандартність у прийнятті рішень, новаторство, що складають основу його лідерства у військовому підрозділі.

Проблеми лідерства ключові для досягнення організаційної ефективності.

З одного боку, лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, притаманних тим, хто успішно впливає на інших, з іншого, лідерство – це процес несилового впливу у напрямку досягнення організацією своїх цілей [2, с. 88].

Незважаючи на те, що емпіричні дослідження лідерства, проводилися протягом усього ХХ століття і продовжуються наразі, до сьогодні не існує однозначного визначення поняття «лідерство», розрізняються уявлення про природу і суть цього феномену, відсутнє єдине розуміння механізмів його формування.

Наукова думка розглядає лідерство як процес і як властивість. Лідерство визначається в термінах лідерської поведінки, рольових відносин, рівнем

впливу на постановку цілей та способів їх досягнення тощо. Отже, широке розуміння лідерства включає в себе вплив: на постановку цілей і визначення стратегії розвитку; на узгодження поведінки для досягнення цілей; на групову підтримку; на організаційну культуру. Слід наголосити, що лідерство не пов'язане з можливістю використання сили, насильства, тиску, які обумовлені положенням в організації або офіційними повноваженнями і передбачає лише взаємодію людей у підтримці лідера. Лідерство ґрунтується на взаємній довірі та відповідальності між керівником та підлеглими, завдяки чому вони трансформуються в лідера та послідовників. Лідер будує свої відносини з послідовниками на основі авторитету та впливу, а не влади та примусу, вказуючи глибоку зацікавленість у розвитку потенціалу кожного члена колективу [3, с. 5].

Сучасний військовий лідер має керуватися такими принципами:

- базуватися на людських ресурсах;
- укріплювати конкурентоспроможність;
- використовувати зовнішню перспективу;
- спиратися на гнучкість та здібність приймати рішення в умовах невизначеності;
- орієнтуватися на перспективу.

Фактор лідерства має охоплювати усі ланки військового підрозділу, а саме: вище керівництво, лінійне керівництво і лідерів-активістів з числа рядових співробітників. Тільки таким чином можна сформувати систему військового управління, яка надійно підтримується зворотним зв'язком. Саме тому військовий лідер відіграє важливу роль у процесі формування організаційної культури підрозділу [4, с. 109–115].

Лідерство в військовій освіті передбачає і вимагає системності, складниками якої повинні стати професійні цілі, система мотивів, визначальні ідеї і принципи, конкретні особистісно і суспільно орієнтовані задуми та потреби. Особливо важливим у цій системі визначаємо аксіологічну складову, а саме цінності, які повинні бути орієнтовані на благо людини і суспільства [5, с. 178].

Лідерство в сфері військової освіти дозволяє виявити перспективні напрями розвитку та прагнення, які можуть оновити процеси та допомогти в реформуванні системи освіти, а також підвищити авторитет країни, регіону, конкретної освітньої установи, окремих груп та особистостей. Тому вивчення лідерства в освіті представляє безперечний інтерес з практичної сторони [6, с. 61–62].

Показники освітнього лідерства в ВВНЗ: створення позитивних міжособистісних взаємин; знання особистих цілей кожного суб'єкта лідерського процесу; формування почуття приналежності до соціуму; конструктивне вирішення між суб'єктних конфліктів; навчання послідовників лідерської поведінки й управлінської взаємодії; заохочення ініціативності та поділ відповідальності; формування команди; діалогічність спілкування.

Військовим лідерам (до таких ми відносимо керівників усіх структурних підрозділів закладу вищої освіти) повинні бути притаманні такі

характеристики: моральність (з урахуванням орієнтації на пріоритет інтересів іншої людини над власними); людська мудрість і свобода самовираження; здатність нести відповідальність за власні моральні вчинки та життя загалом; самовдосконалення та вміння керувати собою тощо.

Таким чином, лідерська компетентність майбутнього офіцера має включати такі складові: цінності та мотивацію його лідерської поведінки та діяльності в військовому середовищі; знання й розуміння (теоретичні знання, практична здатність знати й розуміти основи лідерства взагалі та військового, зокрема), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних військово-професійних ситуацій) і знання, як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття й життя з іншими у військово-соціальному контексті як суб’єкту військово-професійної діяльності); предметну область – військово-професійну діяльність офіцера, в якій майбутній офіцер добре обізнаний і виявляє готовність і здатність бути лідером у військово-професійній сфері; професійно важливі лідерські якості як офіцера та суб’єкта військово-професійної діяльності; професійна суб’єктність офіцера як військового лідера (чітке усвідомлення смислу “Я-лідер у військовому середовищі”, сприйняття лідерської ролі в військовому середовищі, лідерська поведінка та діяльність). Для цього військово-професійна освіта XXI ст. має враховувати найважливіші тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти у світі та нашій державі, основну мету професійної підготовки майбутніх офіцерів, забезпечення їх професійного, фахового та суб’єктного розвитку в умовах військової служби, завдання і зміст лідерства, загальнолюдського, національного і військового виховання тощо.

Таким чином, військове лідерство виступає ключовим фактором успіху, адже воно є невід’ємною складовою системи підготовки військовослужбовців. Справжні лідери не лише володіють здатністю аналізувати події, але й вмінням мотивувати та надихати інших військовослужбовців на досягнення високих результатів. Розвиток лідерських якостей зараз є важливою задачею, оскільки систематичний розвиток цих навичок у військовослужбовців може бути досягнутий за допомогою навчання, тренування та постійної практики [7, с. 23].

Список використаних джерел:

1. Соцопитування: Буданов – лідер довіри українців, Єрмак очолює антирейтинг. Повернення, 2025, 27 лютого
[URL : https://re.infolight.in.ua/soczopytuvannya-budanov-lider-doviry-ukrayincziv-yermak-ocholyuye-antyrejtyng/](https://re.infolight.in.ua/soczopytuvannya-budanov-lider-doviry-ukrayincziv-yermak-ocholyuye-antyrejtyng/)
2. Кожушко Л.Ф., Щербаківа А.С. Лідерство як передумова ефективної системи менеджменту організації. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 85–95.
3. Нестуля О.О., Нестуля С.І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.) : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 375 с.

4. Чернов С.І., Гайдученко С.О. Вплив лідерства на формування та розвиток організаційної культури в публічному управлінні. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 40. С. 109–115.

5. Чубінська Н.Б. Лідерство як детермінанта реформування суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освіті. *Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія*. Київ–Кривий Ріг : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

6. Гуменникова Т.Р., Боденчук С.В. Розвиток лідерських якостей працівників освіти в умовах реформування галузі. *Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія*. Київ–Кривий Ріг : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

7. Бузід А.М. Модель лідерства у військовій освіті: порівняльний аналіз на основі світових підходів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*. 2024. Том 1. №3 (110). С. 23.